

cum aliis sequitur Azorius libro x institutionum, capite ii. Quidquid tamen sit de hoc, mihi certum videtur (ut etiam sentit Suarez loco proxime citato) nocturnos non posse dividi tamquam diversas horas, neque enim habent diversum modum initiandi, sicut laudes a matutinis, sed omnes tres censendos esse, ut unum officium matutinale, sicut quando dicitur tantum unum nocturnum, et ideo qui sine causa divideret, et interpolaret multum temporis nocturnum, et alterum nocturnum, idem esset ac si in una hora inter unum, et alterum psalmum, vel inter psalmos, et lectiones divideret, quod sine peccato saltem veniali fieri non potest; an vero absolute satisfaciatur dicemus inferius.

ARTICULUS IV.

De personis quæ obligantur ad officium divinum. Utrum omnes clerici, qui sunt in sacris ordinibus, obligentur ad recitandum officium divinum; et quo jure?

I. Solum tria genera personarum obligat Ecclesia ad officium, scilicet clericos, monachos, et beneficiatos, et ideo de illis sigillatim agendum est. In primis ergo loquimur de clericis, qui sunt in sacris constituti; qui enim solum minoribus ordinibus initiati sunt, supponimus ut certum, eos non teneri ad divinum officium, quod saltem ex consuetudine, et usu Ecclesiæ apud omnes constat, licet aliqui canonistæ, et glossa in capite Si quis presbyter, xci distinctione censeant de jure communi eos teneri ad divinum officium, eo quod ibi dicitur Si quis presbyter, aut diaconus, aut quilibet clericus ecclesiæ deputatus non convenerit ad quotidianum psallendi officium,

etc. ubi generaliter loquitur de quocumque clerico, etiam minorum ordinum. Cæterum per illam particulam ecclesiæ deputatus constat non loqui de clerico ratione clericatus, sed ratione beneficii: imo nec loqui de recitatione horarum, sed de conveniendo ad ecclesiam ad psallendum in choro. Nec etiam obstat glossa Innocentii in capite primo De celebratione missarum dicentis, quod: « Quilibet clericus, etiam non sacris constitutus, omni die debet dicere officia divina, vel audire. » Nam ly debet sumitur ibi pro eo quod est decet, non ut sit idem quod tenetur, quasi præceptum imponetur, ut docet usus Ecclesiæ. Et denique minus obstat textus in capite Dolentes, de celebratione missarum, ubi agendo de obligatione recitandi officium dicitur: « Dolentes referimus, quod non solum quidem minores clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum prælati, etc. » ibi enim per ly minores clerici non intelliguntur minoribus ordinibus initiati, sed minores respectu prælatorum, id est, non minores in clericatu, sed in prælatione.

II. An vero teneantur qui sunt in minoribus ordinibus recitare aliquid loco officii ex vi suæ ordinationis, communis resolutio doctorum est eos ad id non teneri, ut tradit Sotus libro primo de justitia et jure, quæstione v, articulo iii; et Medina in tractatu de oratione, quæstione ii; Azorius libr. i, capit. v, aliique communiter, quia nullum tale extat præceptum in jure, neque ex jure divino illud deducitur, ut quæstione præcedenti, articulo secundo ostendimus: idque satis constat ex consuetudine Ecclesiæ. Imo addit Sotus non posse episcopum talibus clericis imponere hoc onus; quod tamen Azorius et Suarez sic intelligunt, quod non possit perpetuum onus

aliquid recitandi eis imponere, bene tamen ad tempus, aut quod aliquibus vicibus aliquid recitent, et si fuerit alicubi introducta consuetudo, ut tales clerici aliquid recitent, ad id tenebuntur ratione consuetudinis, de qua eos poterit episcopus monere; negat tamen Sotus talem consuetudinem esse introductam.

III. Restat ergo de his, qui sunt in sacris ordinibus, quos ad recitandum officium teneri generalis Ecclesiæ consuetudo ostendit idque satis congruenter, ut qui ad sacrum munus altaris publice destinantur, publicas quoque Ecclesiæ orationes teneantur recitare, et qui divino cultui consecrantur, principalem partem divini cultus, qui est officium divinum teneantur colere. Sed est dubium, an ad hoc obligentur sola consuetudine Ecclesiæ, an ex præcepto aliquo juris, eo quod non invenitur textus, qui efficaciter id jubeat de diaconis, et subdiaconis, sed solum de presbyteris præter statutum Concilii Basileensis sessione xxi, ubi dicitur: « Quoscumque beneficiatos, seu in sacris constitutos cum ad horas canonicas teneantur admonet sancta Synodus, etc. » ubi supponitur eos teneri ad horas dicendas. In jure autem caput Si quis presbyter citatum non loquitur de subdiaconis, neque de aliis clericis, nisi qui sunt beneficiati, seu Ecclesiæ deputati, nec de recitatione privata agit, sed de conveniendo ad ecclesiam ad psallendum. In reliquis vero juribus, quæ citari solent ex distinctione xci, et ex titulo De celebratione missarum solum fit mentio de presbyteris, aut de clericis, ut sic; nusquam autem de diaconis, aut subdiaconis in particulari. Cum autem constet non omnes clericos ex vi clericatus obligari ad horas, relinquatur non cogi nos ex vi talium decretorum intelligere de-

terminate diaconos, aut subdiaconos.

IV. Solum Panormitanus, et glossa, et alii canonistæ dicunt nomine presbyteri in jure intelligi diaconum, et subdiaconum, argumento ex capite Si quis de cohabitatione clericorum, ubi dicitur: Si quis sacerdotum, id est, presbyter, diaconus aut subdiaconus, etc. ubi nomine sacerdotis omnes sacri ordines intelliguntur. Et xv, quæstione v, capite primo in fine diaconus, quidam vocatur sacerdos. Cæterum non potest hinc certa regula colligi, nam licet in favorabilibus nomen sacerdotis, aut presbyteri ad reliquos sacros ordines extendi possit, non tamen in pœnalibus, nisi jus id exprimat, sicut expressit in capite Si quis quam citato. Imo, quia ut ibi intelligeretur de omnibus, jus expressit nomine sacerdotis, intelligere diaconos, et subdiaconos, argumentum est quando id non exprimit, non debere sic intelligi. Et multo minus valet ratio Emmanuelis Roderici in summa, capite ccxxiv, numero ii dicentis, quod eo ipso, quod ponitur in jure sacerdotibus obligatio recitandi officium, eo quod sunt in statu ecclesiastico irrevocabili, censentur etiam obligari diaconi, et subdiaconi, quia sunt in eodem statu; hæc enim ratio nunquam redditur in jure, neque est fundamentum hujus obligationis, nam etiam omnes religiosi sunt in statu irrevocabili, nec tamen omnes ex vi religionis tenentur recitare officium, ut secundo articulo dicemus, et patet in religione societatis.

V. Quapropter probabiliter Navarrustractatu de oratione, cap. vii, num. ii, censet diaconos, et subdiaconos ex consuetudine generali Ecclesiæ obligari ad recitandas horas, quæ obligatio supponitur potius quam imponitur in Concilio Basileensi citato, et saltem oppositum non potest

aperte convinci ex jure, ut testatur Azorius lib. x, cap. v, et Suarez lib. iv, cap. xvi, unde corriges Ledesmam in summa Hispalensi de religione, cap. iv, concl. v, qui dicit Innocentium extendisse præceptum de recitandis horis ad diaconos, et subdiaconos in capite Dolentes, ibi enim solum facit pontifex mentionem de minoribus clericis, et Ecclesiarum prælatis, non autem constat intellexisse per minores clericos diaconos etiam, et subdiaconos, sicut neque clericos ordinum minorum.

ARTICULUS V.

Utrum religiosæ personæ teneantur ad recitandas horas, et quo jure?

I. Supponendum est ex doctrina S. Thomæ 2-2, quæst. clxxxviii, per totam, varia esse instituta religionum, eo quod diverso modo ordinantur ad tendendum in perfectionem: cum enim status religiosus primo, et per se sit status acquirendi, et ordinandi ad perfectionem propriam, in quo differt a statu episcoporum, qui status est perficiendi alios, quidquid sit an ipsa persona sit in se perfecta, vel non; perfectio autem ad quam tendimus, consistit in charitate, et charitatis sunt diversa opera, et diversi modi exercitiorum: ideo secundum diversa opera, quibus perfectio charitatis attingitur, et diversa exercitia, quæ assumuntur, nascitur diversitas religionum. Quare licet omnes conveniant in uno fine communi, scilicet tendere ad perfectionem charitatis, habent tamen diversos fines proximos, ad quos proxime ordinantur, verbi gratia, ad opera vitæ activæ, vel contemplativæ, et respectu horum finium assumunt diversa media, verbi gratia, tantam abstinentiam, vel

orationem, aut laborem manuum, etc. Ex quo fit, quod religiones illæ, quæ nec tamquam finem proximum, ad quem instituuntur, nec tamquam medium ad suum finem assequendum, assumunt officium divinum, vel publice et in communitate, vel privatim recitandum, ad illud non tenetur ex vi religionis; præcise enim ex vi status religionis ut sic non ordinatur aliquis nisi ad tendendum in perfectionem, quod autem per ista determinata media, scilicet orationem, vel lectionem, vel abstinentiam tendat ad perfectionem, non habet ex natura religionis ut sic, sed ex particulari instituto, aut deputatione, quæ juxta cujuscumque regulam, vel institutionem, obligationem inducit.

II. Unde constat neque ordines militares, neque quæ solum ad laica ministeria ordinantur, teneri ad officium divinum, sed solum ad obligationes illas, quas sua regula præscribit. Et similiter in religione, quæ licet ordinetur ad aliquod opus vitæ contemplativæ, non tamen assumit pro medio, aut fine suæ institutionis assistentiam chori, et horas canonicas, non tenentur religiosi ex vi religionis ad officium divinum. Quare solum illi religiosi, qui chori assistentiam habent, et assumunt pro medio, aut fine suæ religionis orationem vocalem, seu horas canonicas, ad eas recitandas tenebuntur. Et non est difficultas de religiosis ordinatis ordinibus sacris; qui enim non solum sunt religiosi, sed etiam clerici majorum ordinum, et ideo titulo talis clericatus tenebuntur. Similiter neque de his, quibus in sua regula præcipitur, ut horas recitent. Sed difficultas est de religiosis tantum præcise titulo religionis habentibus assistentiam chori, utrum teneantur ex vi hujus, etiam extra chorum recitare.

III. In qua re unum est certum, et

alterum dubium. Certum est de re ipsa, scilicet tales religiosos sub mortali teneri, etiam extra chorum recitare, licet Aragon 2-2, quæst. lxxxiii, art. xii dixerit, religiosos si semel recitare omitterent, non peccarent mortaliter; si vero per multum temporis omitterent, peccarent mortaliter. Est tamen dictum hoc intolerabile, et communiter rejectum, cum omissio unius diei satis materia notabilis sit ad peccatum mortale in clerico, vel in beneficiato; cur ergo non erit in religioso, si constat ipsum teneri ad recitandum? Sicut omissio audiendæ missæ in uno die festo est sufficiens materia ad peccatum mortale; aut ergo neganda est totaliter obligatio in religioso ad recitandum, etiam per longum tempus, aut ea posita, unius diei omissio est notabilis materia.

IV. Dubium vero est de fundamento hujus obligationis, an scilicet fundetur in jure naturali, aut quasi connaturali ipsius religionis; an in aliquo præcepto, seu lege; an vero in consuetudine, quia non est alius modus, unde nascatur obligatio. Et de lege quidem, aut præcepto non constat, quia nullum tale extat in jure, in quo originetur hujusmodi obligatio. Similiter neque de jure naturali, aut connaturali, quia istud jus, vel est quia aluntur ab Ecclesia religiosi, eo pacto ut recitent, ut sentit Paludanus, vel ex eo quod deputantur ad sequendum chorum, et consequenter in particulari quilibet manebit obligatus ad recitandum. Non ex primo; tum, quia Ecclesia non sustentat religiosos ut ministros cum pacto recitandi horas, alias essent beneficiati, unde neque de justitia sustentantur ab Ecclesia, sed ex eleemosynis, aut donationibus fidelium; tum, quia alias omnes religiones haberent hoc onus, cum omnes ab Ecclesia sustententur. Nec constat cum aliqui-

bus fecisse pactum, et non cum aliis ad recitandum. Secundus etiam titulus non sufficit, quia obligatio recitandi in choro sufficienter impletur a communitati; unde si hoc munus impletur ab aliquibus, non est ratio cur illi, qui extra chorum sunt, ex vi hujus obligationis teneantur privatim recitare, sicut ex eo quod aliqua religio instituitur ad prædicandum, vel militandum non ex hoc quilibet in particulari tenetur prædicare, vel militare, si per alios id munus impletur.

V. Restat ergo recurrere ad consuetudinem immemoriam, et fortassis ipso initio foundationis religionum inchoatam; hanc enim consuetudinem monachos habuisse late refert Cassianus lib. ii de institutione monachorum. Maxime enim decet, ut in talibus religionibus, non solum omnes, sed quilibet privatim recitet, cum sit præcipuum ad quod tales religiones obligantur, et in quo earum professores ab aliis distinguuntur. Hæc autem consuetudo ex ipso usu, et praxi constat, et videtur etiam declarari a summis pontificibus, nam Pius V, in reformatione breviarii Romani jubet, ut juxta ejus ritum, etiam omnes religiosi teneantur recitare nisi qui a ducentis annis ex approbata institutione alium ritum habuerint. Et pro ordine prædicatorum Clemens VIII jussit, ut juxta reformationem breviarii tam in choro, quam extra teneantur recitare. Sufficienter ergo declarata est hæc consuetudo tamquam obligatoria, ac proinde licet sequamur Cajetanum in eo quod dicit, religiosos ex consuetudine teneri ad recitandum extra chorum, non tamen in eo quod dicit, non constare an hæc consuetudo obliget ad mortale. Sic etiam explicant hanc obligationem magister Torres, Suarez, Azorius Ledesma, et alii.

VI. Sed quæres an moniales teneantur recitare officium divinum eodem modo, quo religiosi. Respondetur affirmative, quod constat ex eadem consuetudine, et declaratione pontificum, præsertim illa Clementis VIII, ubi pari modo loquitur de sororibus ordinis Prædicatorum. Et ratio est, quia habent idem fundamentum hujus obligationis, ac religiosi, quid ex vi professionis deputantur ad sequelam chori, et viget eadem consuetudo in illis, ac in religiosis. Nomine autem monialium intelligendæ sunt omnes, quæ sub voto solemnium vivunt in congregatione, et habent ex vi constitutionis, regulæ, professionis, vel consuetudinis assistentiam chori. Ita communiter omnes doctores citati.

VII. Secundo, quæritur an novitii, vel conversi teneantur ad officium divinum, vel saltem ad aliquas preces. Respondetur negative, novitii quidem, quia nondum sunt religiosi, quantum ad onus religionis, licet in aliquibus participant favorem religiosorum; conversi vero, quia non profitentur religionem, ut vacent divino cultui in laudibus divinis, sed in operibus laicalibus, et manualibus. Quibus etiam favet consuetudo non recitandi communiter acceptata. Tenebuntur tamen ad aliquas preces juxta tenorem, aut mandatum regulæ, aut constitutionum, quas profitentur.

VIII. Tertio, quæritur an si aliquis religiosus choro deputatus transferatur ad statum conversorum, vel ejiciatur a conventu ad sæculum, aut damnetur ad triremes, adhuc teneatur recitare. Respondetur in primo casu non teneri, quia talis mutatio tollit fundamentum unde oritur obligatio, scilicet professionem per modum deputationis ad chorum, et ad cultum divinum; idem enim operatur illa mutatio, ac is ab initio esset laicus, sicut e con-

tra laicus translatus ad statum clericorum tenetur recitare. Ita tenet Suarez, et Azorius. An vero hanc potestatem habeat prælatus inferior papa, prudenter dubitat Torres, neque enim facile dabitur casus, quo constet id factum a prælato inferiori, quamvis e contra translatio laicorum ad clericos sæpe fiat. Si tamen prælatus inferior id possit facere, non inde sequitur, quod possit eximere aliquem ab onere recitandi, sed solum quod possit auferre fundamentum unde nascitur illa obligatio. Sicut episcopus potest beneficiatum privare beneficio, et tunc ratione beneficii non tenebitur recitare; non tamen potest dispensare ut manente beneficio exoneretur ab onere recitandi. In secundo autem, et tertio casu, adhuc tenetur religiosus recitare per se loquendo, quia manet substantialiter religiosus, et professio sua non extinguitur, unde tenetur recitare, sicut tenetur substantialia vota servare, et in hoc conveniunt auctores citati, alias ex sua iniquitate reportarent commodum, et alleviationem. Sicut ergo manente aliquo in sacris, aut cum titulo beneficii, quantumcumque puniatur, tenetur recitare, sic ille, qui manet in professione religionis semel suscepta. Secus est si professio omnino extinguatur, sicut fit in aliquibus ejectis a societatis religione. Qui tamen actu versatur in triremibus, plerumque excusatur propter labores, si tamen ei tempus supersit, et habeat breviarium, tenetur recitare id quod potest, et in quo superest facultas.

IX. Ultimo, quæritur an religiosus dispensatus a papa, ut contrahat matrimonium, vel ut vivat perpetuo extra conventum, adhuc recitare teneatur. Respondetur in primo casu non teneri, ut bene probat Ledesma, quia talis dispensatio in religioso ad contrahendum in tantum

est valida, in quantum tollit ab illa persona statum religiosi, nam manente tali statu, omnes fatentur non posse cadere dispensationem, ut religiosus contrahat; hoc enim ad minus determinatur in capite Cum ad monasterium, de statu monachorum. Sublato autem statu religionis, tollitur obligatio recitandi, et cætera omnia, quæ in tali statu fundantur. Secus est si clericus in sacris dispensetur ad contrahendum matrimonium, ut advertit Azorius lib. I, cap. V. Hic enim non eo ipso liberatur a recitandis horis, eo quod non tollitur ab illo ordo sacer, et clericatus deputatus ad recitandum: unde nisi pontifex in hoc dispenset, ex vi prioris dispensationis non manet liber, quamvis justa detur causa, ut cum eo dispensetur propter occupationes rei familiaris, ratione cujus dicitur etiam clericus uxoratus ineptus ad beneficia ecclesiastica, quia non potest vacare Deo, in capite Quod a te, et capite Diversis, de clericis conjugatis. In secundo autem casu constat, adhuc religiosum teneri ad recitandum ex opposito fundamento, quia talis dispensatio non tollit professionem, quæ est fundamentum illius obligationis, neque ex eo quod pontifex dispenset in uno, scilicet quod vivat extra conventum, censetur in alio dispensare, scilicet, ut non recitet. Et ita sentiunt Ledesma, Torres, Suarez, quamvis oppositum immerito dicat Azorius loco citato, capite VI in fine, quando religiosus in perpetuum dispensatur ad manendum extra conventum.

ARTICULUS VI.

Utrum beneficiarii obligentur ad recitandas horas canonicas?

I. Apud omnes indubitatum est beneficiarios obligari sub mortali

ad recitandas horas; et solet ista obligatio probari ex capite Si quis presbyter xcn, dist. II, ubi dicitur: « Si quis presbyter, aut diaconus, vel quilibet clericus Ecclesiæ deputatus, in quolibet loco fuerit, in quo ecclesia est, et ad quotidianum psallendi officium, tam matutinis, quam vespertinis horis non convenerit, deponatur a clero » ubi per ly clericus Ecclesiæ deputatus communiter beneficiatos intelligunt interpretes, quos citat Azorius lib. X, cap. III. Cæterum adhuc dato hoc, non expresse habetur eo loco obligatio recitandi officium, sed tantum conveniendi ad ecclesiam illis horis in loco ubi ecclesia fuerit. Unde ergo probatur, quod extra illum locum adhuc privatim tenetur beneficiatus recitare? Similiter in capite Quod a te, et capite Diversis de clericis conjugatis dicitur clericum conjugatum esse spoliandum beneficio, eo quod divinis, et ecclesiasticis obsequiis vacare non valeat, ex quo tamen non colligitur evidenter ad recitandum teneri ex vi beneficii, sed solum teneri ad aliquod obsequium ecclesiasticum, cui inepti redduntur per conjugium. Quod autem ad hoc determinatum obsequium, scilicet recitandi horas, non inde colligitur, quia jus solum loquitur in genere de ecclesiastico obsequio, non in specie de isto, præsertim cum clerici orientales in sacris constituti permittantur manere in matrimonio ante contracto, ut dicitur in capite Cum olim, eodem titulo, et tamen officium recitant etiam uxorati.

II. Quare efficax probatio hujus obligationis reducit quasi ad pactum justitiæ simul cum declaratione Ecclesiæ, quæ declaravit sed are néficium propter obligationem talis officii, quod est recitare horas, quamvis oppositum sentiat Azorius lib. X, cap. IV in fine, insufficienti